

1. *Матрыца* [Электронны рэсурс]. — Рэжым доступу: <https://www.skarnik.by/tsbm/37840>. — Дата доступу: 10.09.2020.
2. *Цётка*. Выбраныя творы / Цётка; уклад., прадм. В. Коўтун; камент. С. Александровіча і В. Коўтун. — Мінск: Беларус. кнігазбор, 2001. — 336 с.
3. *Танк, М.* Мне пару крыл дало юнацтва...: выбр. лірыка / М. Танк. — Мінск: Маст. літ., 2003. — 478 с.
4. *Беларуская міфалогія: энцыклапед. слоўн.* / С. Санько, Т. Валодзіна, У. Васілевіч. — Мінск: Беларусь, 2004. — 607 с.
5. *Лужанін, М.* Колас раскавае пра сябе: апавесць-эсэ / М. Лужанін. — Мінск: Маст.літ., 1997. — 462 с.
6. *Псеўданім* [Электронны рэсурс]. — Рэжым доступу: <https://de-de.facebook.com/CSL.by/posts/1236818979759350/>. — Дата доступу: 10.09.2020.
7. *Гарун, А.* І я з народама...: вершы, апавяданні, п'еса / А. Гарун. — Мінск: Маст. літ., 2007. — 141 с.
8. *Колас, Я.* Новая зямля / Я. Колас. — Мінск: Нар. асвета, 1975. — 336 с.

УДК 81-2

В. А. Нікішова, М. С. Зыонг

Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Сярэдняя школа № 7 г. Баранавічы», Баранавічы, Рэспубліка Беларусь

БЕЛАРУСКІЯ І КІТАЙСКІЯ ЭТЫКЕМЫ ПРАЗ ПРЫЗМУ САЦЫЯЛІНГВІСТЫЧНАГА АСПЕКТУ

Уводзіны. На працягу апошняга часу Беларусь і Кітай шчыльна ўзаемадзейнічаюць у розных сферах жыцця: адукацыйнай, гуманітарнай, турыстычнай, гандлёва-эканамічнай, фінансава-інвестыцыйнай, культурнай, прамысловай і інш. [1]. Паміж Беларуссю і Кітаем усталяваўца кантакты з патэнцыяльнымі партнёрамі, актыўна развіваюцца дзелавыя адносіны.

Актуальнасць артыкула абумоўлена неабходнасцю ўстанаўлення паспяховай камунікацыі паміж прадстаўнікамі розных лінгвакультур, таму аб'ектам даследавання вызначаны моўны этыкет беларускай і кітайскай лінгвакультур, а прадметам даследавання — сацыялінгвістычны кампанент этыкем беларускай і кітайскай лінгвакультур.

Мэта нашай працы — вызначыць падабенства і адрозненне беларускіх і кітайскіх этыкем, якія выкарыстоўваюцца ў моўных сітуацыях прывітання, развітання, звароту.

Крыніцай даследавання з'яўляюцца літаратура, інтэрнэт-форумы, слоўнікі, мова прадстаўнікоў беларускай і кітайскай лінгвакультур, матэрыялам — этыкемы.

Асноўная частка. Мы разглядалі функцыянальныя асаблівасці этыкету ў камунікатыўных паводзінах: выявілі змест паняццяў «этыкет», «моўны этыкет», «моўная сітуацыя», «этыкемы», ахарактарызавалі функцыі моўнага этыкету, вызначылі сацыялінгвістычны аспект моўнага этыкету [2].

Этыкемы — моўнаэтыкетныя формулы — гэта моўныя стэрэатыпы, якія звязаны з народнымі звычаямі і традыцыямі, суправаджаюць наша штодзённае жыццё і служаць для выражэння прывітання, развітання, звароту, для ўстанаўлення кантакту паміж суразмоўцам [3].

Важная роля ў культуры моўнага этыкету адводзіцца моўнай сітуацыі, якая ахарактарызуецца рознымі абставінамі [4].

Для вусных формаў зносін найбольш тыповымі з'яўляюцца этыкетныя формулы прывітання, развітання, звароту, якія складаюцца з трох формаў: нейтральнай, гутарковай, афіцыйнай.

Таксама мы паказалі лінгвакультурную спецыфіку беларускіх і кітайскіх этыкем. Вызначылі нацыянальна-культурную асаблівасць этыкем. Асаблівую ўвагу надавалі спецыфіцы беларускіх і кітайскіх этыкем ў сітуацыі прывітання, развітання, звароту.

Вынікі праведзенага даследавання дазваляюць зрабіць наступныя высновы.

Самыя распаўсюджаныя выразы прывітання ў беларускай мове — стылістычна нейтральныя словы, якія не маюць сацыяльнай суаднесенасці (*Добрага здароўя! Добры дзень! Добрай раніцы!*). У кітайскай мове для прывітання выкарыстоўваюцца пытанні, адказы на якія вядомыя (*散步呐? — sànbù nà? — Гуляеш? 去上班啊? — qù shàngbān ā? — Ідзеш на працу?*) [5].

У беларускай мове гутарковыя формы прывітання нагадваюць рытарычныя пытанні, якія патрабуюць фармальнага адказа (*А што ты?, Як маешся?*). У кітайскай мове выкарыстоўваюцца некаторыя пытанні, якія задаюць у залежнасці ад сітуацыі, але не патрабуюць адказу (*去哪啊? — qù nǎ ā? — Куды ідзеш? 了么? — chǐ liǎome? — Вы ўжо паабедалі?*) [5].

У беларускай і кітайскай мовах афіцыйныя формы выражэння прывітанняў не маюць значных адрозненняў, бо з'яўляюцца афіцыйнымі фразамі, якія праяўляюць павагу да суразмоўцы (*Дазвольце павітаць*

Вас! Вітаю Вас ад імя... 非常高兴您的到来! — fēi cháng gāo xīng nín dí dào lái! — Вельмі рады вітаць Вас!, 热烈欢迎您! — rè liè huān yíng nín! — Горача вітаю Вас!) [5].

Дарэчы, нейтральныя этыкемы развітання ў беларускай і кітайскай мовах супадаюць: і кітайцы, і беларусы часта кажучы пажаданні (*Усяго найлепшага! Паспехаў! Да набачэння! Да сустрэчы ў нядзелю! — 路顺风! — yǐ lù shùn fēng! — Шчаслівай дарогі!, 好运! — hǎo yùn! — Паспехаў!*) [5].

Беларусы ў гутарковым маўленні пры развітанні выкарыстоўваюць кароткія гутарковыя формы (*Пакуль! Да набачэння!*), кітайцы — этыкемы, якія выказваюць асаблівы клопат або гучаць як запрашэнне (*慢走! — màn zǒu! — Ідзі павольна!, 路上小心! — lù shàng xiǎo xīn! — Асцярожна ў дарозе!, 有空常来啊! — yǒu kōng cháng lái ā! — Прыходзь часцей у вольны час!*) [5].

Супадаюць і афіцыйныя этыкемы развітання ў беларускай і кітайскай мовах: кітайцы, як і беларусы, развітваючыся, так ці інакш згадваюць будучую сустрэчу (*Дазвольце развітацца!, 告辞了! — gào cí liǎo! — Дазвольце развітацца!, 恕我告辞! — shù wǒ gào cí! — Жадаю ўсяго найлепшага!*) [5].

Пры зваротах у беларусаў ужываюцца нейтральныя формулы, якія не называюць асобу (*Прабачце... Скажыце, калі ласка...*) [6]. У Кітаі выкарыстоўваюць узроставыя характарыстыкі і знешнія паказчыкі, калі звяртаюцца (*Зварот да аднагодка: 哥哥/大哥 — gē gē/dà gē — старэйшы брат, 姐姐/大姐 — Jiě jiě/Dà jiě — сястра/старэйшая сястра, 女生 — Nǚ shēng — дзяўчына/студэнтка. Зварот да дарослых: 叔叔 — Shū shu — дзядзька, 大爷/爷爷 — Dà yé/Yé yé — дзядзька/дзядуля, 阿姨 — Ā yí — цёця, 李先生 — Lǐ xiān shēng — Лі спадар, 王女士 — Wáng nǚshì — Ван спадарыня*) [6].

Беларусы ў гутарковым маўленні пры звароце ўжываюць сяброўскія этыкемы (*Мілыя жанчыны-беларусачкі! Дружа! Мае дарагія браты-землякі!*). Кітайцы — скарачаныя імёны і дадаюць інфармацыю аб узросце суразмоўцы (да прозвішчаў сяброў свайго ўзросту кітайцы дабаўляюць *老/小 — Lǎo/Xiǎo — Стары/Малады*) [3].

Па імені і імені па бацьку суразмоўца называецца ў беларускай мове ў афіцыйнай абстаноўцы (*Глыбокапаважаная Лявонія Вусцінаўна! Дарагі таварыш Кісялёў!*). У кітайскай мове выкарыстоўваюць толькі прозвішча і афіцыйную пасаду (*李老師 — Lǐ lǎo shī — Лі настаўнік, 王老板 — Wáng lǎo bǎn — Ван дырэктар, 师傅 — Shī fu — майстар*) [5].

У выніку праведзенага даследавання вызначана падабенства і адрозненне беларускіх і кітайскіх этыкетных моўных формул, якія выкарыстоўваюцца ў моўных сітуацыях: «прывітанне», «развітанне», «зварот».

Заклучэнне. Этыкет рэгулюе нашы паводзіны так, як таго патрабуе сацыяльнае асяроддзе. Моўныя паводзіны чалавека — гэта складаная з’ява, звязаная з асаблівасцямі выхавання гэтага чалавека, месцам яго нараджэння і навучання, а таксама з асяроддзем, у якім адбываюцца зносіны з іншымі з улікам нацыянальных асаблівасцей.

Моўны этыкет рэгулюе маўленчыя паводзіны паміж суразмоўцамі ў самых розных сітуацыях афіцыйных або неафіцыйных абставін. Засвоіць этыкемы — значыць засвоіць маральную аснову і культурную традыцыю ўжывання іх у канкрэтных сітуацыях маўлення [1].

Аўтарамі ажыццяўлены ўласны падыход да вывучэння беларускіх і кітайскіх этыкем праз прызму сацыялінгвістычнага аспекту, вызначаны адрозненні ў камунікатыўных паводзінах беларускага і кітайскага народаў, адлюстраваныя ў этыкемах.

Спіс цытуемых крыніц

1. *Лили, Чжао.* Приветствие русского и китайского языков в межкультурной коммуникации / Чжао Лили. — Пекин. пед. ун-т, 2005. — 37 с.
2. *Большой китайско-русский словарь (по русской графической системе) : в 4 т. / редколл.: И. М. Ошанин (гл. ред.) [и др.]. — М. : Наука, 1983. — 3824 с.*
3. *Доўгаль, Д. А.* Вербальныя і невербальныя кампаненты беларускага эпістальнага этыкету / Д. А. Доўгаль // *Весн. Беларус. дзярж. ун-та. Сер. 4.* — 2011. — № 3. — С. 43—46.
4. *Важнік, С. А.* Здароў! — Здароў, калі змалоў! : этыкетныя формы вітання і развітання / С. А. Важнік // *Роднае слова.* — 2008. — № 3. — С. 53—56.
5. *Обучение русскому речевому этикету китайских учащихся (I сертификационный уровень) [Электронный ресурс]. — СПб., 2016. — Режим доступа: <https://disser.spbu.ru/files/disser2/disser/D7yPRW5nd.pdf>. — Дата доступа: 01.10.2019.*
6. *Важнік, С. А.* Моўны этыкет беларусаў: ветлівыя звароты / С. А. Важнік // *Роднае слова.* — 2008. — № 2. — С. 50—51.